

Nowela sierpniowa i Konstytucja kwietniowa

Bibliografia:

- Źródło: *Fundamenty nowego ustroju*, [w:] Witold Pronobis, *Polska i świat w XX wieku*, Warszawa 1996.
- Źródło: Czesław Brzoza, *Polska w czasach niepodległości i drugiej wojny światowej 1918–1945*, Kraków 2001.
- Źródło: Andrzej Albert, *Najnowsza historia Polski*, Londyn 1980.
- Źródło: *Nowela sierpniowa (1926)*, dostępny w internecie:
<http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19260780442/O/D19260442.pdf> [dostęp 11.05.2021].
- Źródło: *Konstytucja kwietniowa*, dostępny w internecie:
<http://libr.sejm.gov.pl/tek01/txt/kpol/1935.html> [dostęp 11.05.2021].

Nowela sierpniowa i Konstytucja kwietniowa

Oś czasu – nowela sierpniowa i Konstytucja kwietniowa

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Wprowadzenie

” Fundamenty nowego ustroju

Już w czerwcu 1926 roku rząd Kazimierza Bartla przedłożył Sejmowi projekt pewnych zmian dotychczasowej konstytucji. Przewidywały one między innymi nadanie prezydentowi prawa rozwiązywania Sejmu i Senatu oraz wydawania dekretów w okresie przerw między posiedzeniami Sejmu.

[...] O potrzebie zmiany dotychczasowej konstytucji mówiło się w kręgach rządowych od momentu przewrotu majowego. Nie ukrywano też, w jakim kierunku pójdą inicjatorzy nowej ustawy. Było oczywiste, że przyszła konstytucja zwiększy prerogatywy prezydenta jako głowy państwa. Niektórzy działacze opozycyjni wyrażali obawy, że nowa konstytucja wprowadzi znaczne ograniczenia swobód obywatelskich, korzystając z wzorów faszystowskich w wydaniu włoskim.

Źródło: *Fundamenty nowego ustroju*, [w:] Witold Pronobis, *Polska i świat w XX wieku*, Warszawa 1996.

Polecenie 1

Wyjaśnij, dlaczego uważano, że nowa ustawa zasadnicza przede wszystkim wprowadzi zmianę uprawnień prezydenta i ograniczy prawa obywatelskie.

Źródło: Learnetic S.A., licencja: CC BY 4.0.

Nowela sierpniowa

Przygotowanie nowej konstytucji wymagało czasu, a przede wszystkim większości sejmowej. Tymczasowym rozwiązaniem była nowela sierpniowa, którą uchwalono wkrótce po zamachu majowym i przy poparciu stronnictw lewicowych oczekujących, że Piłsudski wprowadzi reformy usprawniające funkcjonowanie państwa i poprawiające sytuację społeczeństwa.

Ustawa zmieniająca i uzupełniająca Konstytucję Rzeczypospolitej z 17 marca 1921 roku została uchwalona **2 sierpnia 1926 roku** – stąd nazwa **nowela sierpniowa**.

Wprowadzała ona zmiany do sześciu artykułów konstytucji marcowej. Dotyczyły one kwestii uchwalania budżetu – określono dokładny terminarz prac. Rząd był zobowiązany złożyć projekt budżetu najpóźniej na pięć miesięcy przed końcem danego roku budżetowego. Jeśli nie dotrzymał terminu, przyjmowano budżet przedstawiony w projekcie rządowym lub w takiej formie, w jakiej został opracowany przez izbę we właściwym terminie.

Kolejna zmiana dotyczyła kwestii rozwiązania sejmu i senatu. **Parlamentowi odebrano możliwość samorozwiązania**. Prawo rozwiązania izb miał prezydent. Mógł to zrobić na wniosek Rady Ministrów. Rozwiązanie musiał umotywować w orędziu.

Największe jednak zmiany dotyczyły uprawnień głowy państwa. **Prezydent otrzymał prawo wydawania rozporządzeń z mocą ustawy w razie nagłej konieczności państwowej i gdyby rozwiązane były izba sejmowa i senat**. Wspomniane rozporządzenia nie mogły dotyczyć zmian:

- w konstytucji, ordynacjach wyborczych, traktatach międzynarodowych ratyfikowanych przez sejm.

Oba rodzaje rozporządzeń z mocą ustawy musiały być podpisane przez premiera i wszystkich ministrów oraz złożone w sejmie w ciągu 14 dni po najbliższym od momentu publikacji w Dzienniku Ustaw posiedzeniu Sejmu RP. Sejm mógł je uchylić mocą własnej uchwały (czyli bez udziału senatu). Istotna zmiana dotyczyła wniosku

o wotum nieufności dla rządu. Nie mógł być oddany pod głosowanie na tym samym posiedzeniu, na którym został zgłoszony.

” Nowela sierpniowa (1926)

Art. 1

Art. 4 ustawy z dnia 17 marca 1921 r. otrzymuje brzmienie następujące: *Ustawa państwowa ustala corocznie budżet Państwa na następny rok budżetowy.*

Art. 2

W art. 22 ustawy z dnia 17 marca 1921 r. dodaje się następujący ustęp końcowy: *W razie naruszenia tych postanowień, stwierdzonego na żądanie Marszałka Sejmu lub Najwyższej Izby Kontroli przez Sąd Najwyższy, poseł traci mandat poselski oraz korzyści osobiste, od Rządu otrzymane. Osobna ustawa określi szczegóły postępowania sądowego.*

Art. 3

Art. 25 ustawy z dnia 17 marca 1921 r. otrzymuje brzmienie następujące: *Prezydent Rzeczypospolitej zwołuje, otwiera, odracza i zamyka Sejm i Senat. Sejm winien być zwołany na pierwsze posiedzenie w trzeci wtorek po dniu wyborów i corocznie najpóźniej w październiku na sesję zwyczajną. Prezydent Rzeczypospolitej może zwołać Sejm w każdym czasie na sesję nadzwyczajną wedle własnego uznania, a winien to uczynić na żądanie 1/3 ogółu posłów w ciągu dwóch tygodni. Inne wypadki zebrania się Sejmu na sesję nadzwyczajną określa Konstytucja. Odroczenie wymaga zgody Sejmu,*

jeżeli ma być w ciągu tej samej sesji zwyczajnej powtórzone, lub jeżeli przerwa ma trwać dłużej niż 30 dni. Rząd składa Sejmowi na sesji projekt budżetu wraz z załącznikami (art. 4) nie później niż na 5 miesięcy przed rozpoczęciem następnego roku budżetowego. Od chwili złożenia Sejmowi projektu budżetu sesja sejmowa nie może być zamknięta, dopóki budżet nie będzie uchwalony, lub dopóki nie upłyną terminy, przewidziane w niniejszym artykule. Jeżeli Sejm najdalej w ciągu 3 1/2 miesięcy od dnia złożenia przez Rząd projektu budżetu nie uchwali, Senat przystępuje do rozważania złożonego projektu. Jeżeli Senat w ciągu 30 dni nie prześle Sejmowi swojej uchwały w przedmiocie budżetu wraz z przyjętymi zmianami, uważa się, że przeciw projektowi zarzutów nie podnosi (art. 35 ust. 1). Jeżeli Sejm w ciągu 15 dni po otrzymaniu budżetu z przyjętymi przez Senat zmianami ponownej uchwały nie poweźmie (art. 35 ust. 3), uważa się poprawki Senatu za przyjęte.

Prezydent Rzeczypospolitej ogłasza budżet jako ustawę w brzmieniu:
a) *przyjętem przez uchwałę Sejmu, jeżeli Sejm i Senat budżet w ustalonych terminach rozpatrzyły i Sejm, bądź przyjął, bądź odrzucił poprawki Senatu (art. 35 ust. 3); b) przyjętem przez Sejm, albo przez Senat, jeżeli tylko Sejm, względnie Senat uchwalił budżet w oznaczonym terminie; c) projektu rządowego, jeżeli ani Sejm ani Senat w oznaczonych terminach uchwał co do całości budżetu nie powzięły.*

Postanowienie, zawarte w ustępie poprzednim artykułu niniejszego, nie ma zastosowania, jeżeli Sejm odrzuci w całości przedłożony przez Rząd projekt budżetu. Jeżeli Sejm jest rozwiązany, a budżet na dany rok budżetowy lub przynajmniej prowizorium budżetowe na czas aż do zebrania się nowego Sejmu nie jest uchwalone. Rząd ma prawo

czynić wydatki i pobierać dochody w granicach zeszłorocznego budżetu aż do uchwalenia przez Sejm i Senat prowizorium budżetowego, które Rząd obowiązany jest złożyć Sejmowi na pierwszym posiedzeniu po wyborach. Jeżeli Sejm jest rozwiązany, a ustawa zezwalająca na pobór rekruta nie jest uchwalona. Rząd ma prawo zarządzić pobór rekruta w granicach zeszłorocznego, przez Sejm uchwalonego, kontyngentu.

Art. 4

Art. 26 ustawy z dnia 17 marca 1921 r. otrzymuje brzmienie następujące: Prezydent Rzeczypospolitej rozwiązuje Sejm i Senat po upływie czasu, na który zostały wybrane (art. 11). Prezydent Rzeczypospolitej może rozwiązać Sejm i Senat przed upływem czasu, na który zostały wybrane, na wniosek Rady Ministrów umotywowanem orędziem, jednakże tylko raz jeden z tego samego powodu. Wybory odbędą się w ciągu 90 dni od dnia rozwiązania, termin ich będzie oznaczony bądź w orędziu Prezydenta o rozwiązaniu Sejmu i Senatu, bądź w uchwale Sejmu lub Senatu.

Art. 5

Art. 44 ustawy z dnia 17 marca 1921 r. uzupełnia się następującymi końcowymi postanowieniami: Prezydent Rzeczypospolitej ma prawo w czasie gdy Sejm i Senat są rozwiązane, aż do chwili ponownego zebrania się Sejmu (art. 25), wydawać w razie nagłej konieczności państwowej rozporządzenia z mocą ustawy w zakresie ustawodawstwa państwowego. Rozporządzenia te nie mogą jednak dotyczyć zmiany Konstytucji i spraw przewidzianych w art. 3 ust. 4; art. 4, 5, 6, 8, 49 ust. 2; art. 50 i 59 ustawy Konstytucyjnej, ani też

ordynacji wyborczej do Sejmu i Senatu. Ustawa może upoważnić Prezydenta Rzeczypospolitej do wydawania rozporządzeń z mocą ustawy, w czasie i w zakresie, przez tę ustawę wskazanych, jednakże z wyjątkiem zmiany Konstytucji. Rozporządzenia, przewidziane w dwóch poprzednich ustępach, będą wydawane z powołaniem się na postanowienie Konstytucji, zawarte w tych ustępach, na wniosek Rady Ministrów i podpisane przez Prezydenta Rzeczypospolitej, Prezesa Rady Ministrów i wszystkich ministrów, oraz ogłoszone w Dzienniku Ustaw. Rozporządzenia te tracą moc obowiązującą, jeżeli nie zostaną złożone Sejmowi w ciągu dni 14 po najbliższym posiedzeniu Sejmu lub jeżeli po złożeniu ich Sejmowi zostaną przez Sejm uchylone.

Art. 6

W art. 58 ustawy z dnia 17 marca 1921 r. dodaje się następujące nowe zdanie: *Wniosek, żądający ustąpienia Rady Ministrów lub poszczególnych ministrów, nie może być poddany pod głosowanie na tem posiedzeniu, na którym został zgłoszony.*

Art. 7

Wykonanie niniejszej ustawy powierza się Prezesowi Rady Ministrów i wszystkim ministrom.

Art. 8

Ustawa niniejsza wchodzi w życie z dniem jej ogłoszenia.

Źródło: *Nowela sierpniowa (1926)*, dostępny w internecie:

<http://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19260780442/O/D19260442.pdf> [dostęp 11.05.2021].

Polecenie 2

Na podstawie tekstu źródłowego, wymień wnioski dotyczące zmiany ustroju II RP po wejściu w życie noweli sierpniowej.

Źródło: Learnetic S.A., licencja: CC BY 4.0.

Ćwiczenie 1

Wskaż stwierdzenia zgodne z nowelą sierpniową.

- Nowela ograniczała uprawnienia prezydenta.
- Nowela wzmacniała władzę prezydenta.
- Nowela zmieniała kompetencje sejm i senatu.
- Tylko prezydent mógł rozwiązać parlament.
- Prezydentowi odebrano prawo wydawania rozporządzeń.
- Prezydent mógł zmienić konstytucję zgodnie ze swoją wolą.

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Generalny Inspektor Sił Zbrojnych

Jednym z pierwszych dekretów wydanych na podstawie noweli sierpniowej było powołanie Generalnego Inspektora Sił Zbrojnych (GISZ). Formalnie podlegał tylko prezydentowi, z pominięciem sejm i rządu. W wypadku wojny Generalny Inspektor Sił Zbrojnych miał pełnić funkcję wodza naczelnego. Na to stanowisko [Ignacy Mościcki](#) powołał Józefa Piłsudskiego.



Polecenie 3

Wymień elementy flagi świadczące o tym, że była ona symbolem władzy wojskowej.

Źródło: Learnetic S.A., licencja: CC BY 4.0.

Prace nad projektem konstytucji

Prace nad nową ustawą zasadniczą podjęto w 1928 roku. Jesienią [BBWR](#) zaczął domagać się debaty nad zmianą ustawy zasadniczej.

Ćwiczenie 2

Przypomnij, jak należy rozwinąć skrót BBWR.

- Bezpartyjny Blok Współpracy z Rządem
- Bezpartyjny Blok Wspomagania Reformatorów
- Bezpartyjny Blok Wprowadzania Rad

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Początkowo zarówno prawica, jak i lewica oraz ugrupowania centrowe (np. [PSL](#) „[Piast](#)”) wykazały zainteresowanie zmianami i nawet zgłosiły swoje projekty. Bardzo szybko jednak okazało się, że niemożliwe jest osiągnięcie jakiegokolwiek kompromisu – nie tylko między zwolennikami Piłsudskiego oraz pozostałymi ugrupowaniami, ale także w ramach samej opozycji.

Podczas kadencji kolejnego sejmku, wybranego w 1930 roku, powołano Komisję Konstytucyjną. W jej pracach uczestniczyli tylko posłowie BBWR. Cały czas brakowało jednak większości, która pozwoliłaby na przeforsowanie nowego projektu. [Opozycja](#) już na samo hasło 'zmiana konstytucji' bojkotowała obrady i opuszczała salę sejmową.

Zbojkotowała także powtórny wybór Mościckiego na prezydenta. 8 maja 1933 roku, zgodnie z sugestią Piłsudskiego, wybrano dotychczas urzędującego prezydenta. [Elekcja](#) stała się faktem.

Uchwalenie nowej konstytucji

Ostatecznie konstytucja została wprowadzona ze złamaniem prawa i bez zachowania obowiązujących procedur. W styczniu 1934 roku przedłożono sejmowi tezy, czyli założenia nowej ustawy. Kiedy opozycja jak zwykle opuściła salę obrad, Stanisław Car z BBWR ogłosił tezy jako projekt. Nie zgłoszono wniosku o wprowadzenie zmian konstytucyjnych na 15 dni przed posiedzeniem. Konstytucję przyjęto przez [aklamację](#), nie licząc głosów i nie sprawdzając [quorum](#) [czyt.: kworum]. Projekt został przesłany do senatu. W marcu 1935 wrócił do sejmu. Poprawki senatu rozpatrywano jednak nie w trybie dyskusji nad projektem konstytucji, lecz w trybie poprawek do zwykłej ustawy, niewymagającym większości 2/3, lecz 11/20.

23 kwietnia 1935 roku prezydent Mościcki złożył swój podpis pod tekstem konstytucji, dlatego znana jest ona jako **Konstytucja kwietniowa**.



Polecenie 4

Przyjrzyj się fotografii i odnieś się do stwierdzenia: Podpisanie Konstytucji kwietniowej było aktem wyjątkowo uroczystym.

Źródło: Learnetic S.A., licencja: CC BY 4.0.

Zasady Konstytucji kwietniowej

Pierwszą istotną zmianą konstytucyjną było zastąpienie [zasady suwerenności narodu](#) zasadą nadrzędności państwa, ale przede wszystkim nastąpiło dalsze zwiększenie uprawnień prezydenta.

” Artykuły Konstytucji kwietniowej

Art. 2.

(1) Na czele Państwa stoi Prezydent Rzeczypospolitej.

(2) Na Nim spoczywa odpowiedzialność wobec Boga i historii za losy Państwa.

(3) Jego obowiązkiem naczelnym jest troska o dobro Państwa, gotowość obronna i stanowisko wśród narodów świata.

(4) W Jego osobie skupia się jednolita i niepodzielna władza państwowa.

Art. 3.

(1) Organami Państwa, pozostającymi pod zwierzchnictwem Prezydenta Rzeczypospolitej, są:

Rząd,
Sejm,
Senat,
Siły Zbrojne,
Sądy,
Kontrola Państwowa.

(2) Ich zadaniem naczelnym jest służenie Rzeczypospolitej.

Źródło: *Konstytucja kwietniowa*, dostępny w internecie: <http://libr.sejm.gov.pl/tek01/txt/kpol/1935.html> [dostęp 11.05.2021].

Polecenie 5

Czy Konstytucja kwietniowa zachowywała zasadę trójpodziału władzy? Uzasadnij odpowiedź, przytaczając odpowiednie argumenty.

Źródło: Learnetic S.A., licencja: CC BY 4.0.

Uprawnienia prezydenta były bardzo szerokie. Mógł mianować i odwołać premiera, prezesa Sądu Najwyższego, Generalnego Inspektora Sił Zbrojnych, powoływać sędziów Trybunału Stanu, rozwiązywać sejm i senat. Miał także prawo łaski i prawo weta zawieszającego ustawy sejmu oraz możliwość wydawania dekretów. W odróżnieniu od Konstytucji marcowej w akcie kwietniowym zapisano, że gdyby prezydent nie mógł pełnić swojego urzędu, zastępowałby go marszałek senatu. Zmieniła się również procedura wyboru prezydenta.

” Konstytucja kwietniowa - fragmenty

Art. 16.

(1) Wybór Prezydenta Rzeczypospolitej odbywa się w sposób następujący:

(2) Kandydata na Prezydenta Rzeczypospolitej wybiera Zgromadzenie Elektorów.

(3) Ustępującemu Prezydentowi Rzeczypospolitej służy prawo wskazania innego kandydata.

(4) Jeżeli ustępujący Prezydent Rzeczypospolitej z tego uprawnienia

skorzysta, wyboru Prezydenta Rzeczypospolitej dokonają obywatele w głosowaniu powszechnym z pomiędzy dwóch kandydatów: Zgromadzenia Elektorów i ustępującego Prezydenta Rzeczypospolitej.

(5) Jeżeli ustępujący Prezydent Rzeczypospolitej oświadczy, że nie zamierza skorzystać z prawa wskazania kandydata albo w ciągu siedmiu dni od dokonanego przez Zgromadzenie Elektorów wyboru nie wskaże innego kandydata i nie zarządzi głosowania powszechnego – kandydat Zgromadzenia Elektorów uznany będzie za obranego na Prezydenta Rzeczypospolitej.

Źródło: *Konstytucja kwietniowa*, dostępny w internecie: <http://libr.sejm.gov.pl/tek01/txt/kpol/1935.html> [dostęp 11.05.2021].

Polecenie 6

Wyjaśnij, jakie zmiany wprowadzono w zasadach elekcji głowy państwa.

Źródło: Learnetic S.A., licencja: CC BY 4.0.

Kapsuła czasu

Prezydent miał również prawo wyznaczania swojego następcy w czasie wojny. Z tej możliwości w 1939 roku skorzystał Ignacy Mościcki. Dzięki temu mogła nastąpić kontynuacja władz Rzeczypospolitej na obczyźnie.

Rząd, sejm, senat w Konstytucji kwietniowej

Konstytucja gwarantowała podstawowe prawa i wolności, także prawa mniejszości narodowych, ale granicą wolności było dobro powszechne. Zmieniły się częściowo uprawnienia Rady Ministrów oraz sejmu i senatu.

Konstytucja kwietniowa - fragmenty

” III. Rząd.

Art. 27. (1) Prezes Rady Ministrów, Rada Ministrów i Ministrowie mają prawo wydawać rozporządzenia celem wykonania aktów ustawodawczych i z powołaniem się na nie.

Art. 28.

Prezes Rady Ministrów i Ministrowie są odpowiedzialni politycznie przed Prezydentem Rzeczypospolitej i mogą być przez Niego w każdym czasie odwołani.

Art. 29.

(1) Sejm, w wykonaniu prawa kontroli parlamentarnej nad działalnością Rządu, może zażądać ustąpienia Rządu lub Ministra.

(2) Wniosek taki może być zgłoszony tylko podczas sesji zwyczajnej, a głosowanie nad nim nie może się odbyć na posiedzeniu, podczas którego został zgłoszony.

(3) Jeżeli za wnioskiem wypowie się Sejm zwykłą większością głosów, a Prezydent Rzeczypospolitej w ciągu trzech dni nie odwoła Rządu lub Ministra, ani też Izb Ustawodawczych nie rozwiąże – wniosek będzie rozpatrzony przez Senat na najbliższym posiedzeniu.

(4) Jeżeli Senat wypowie się za wnioskiem, uchwalonym przez Sejm, Prezydent Rzeczypospolitej odwoła Rząd lub Ministra, chyba że rozwiąże Sejm i Senat.

IV. Sejm.

Art. 31.

(1) Sejm sprawuje funkcje ustawodawcze i kontrolę nad działalnością Rządu; nadto do Sejmu należy ustalanie budżetu i nakładanie ciężarów na obywateli.

(2) Kontrola nad działalnością Rządu wyraża się w prawie Sejmu:

- a) żądania ustąpienia Rządu lub Ministra;
- b) pociągania wespół z Senatem Prezesa Rady Ministrów lub Ministra do odpowiedzialności konstytucyjnej;
- c) interpelowania Rządu;
- d) zatwierdzania corocznie zamknięć rachunków państwowych i udzielania Rządowi absolutorium;
- e) udziału w wykonywaniu kontroli nad długami Państwa.

(3) Funkcje rządzenia Państwem nie należą do Sejmu.

Art. 33.

(1) Prawo wybierania ma każdy obywatel bez różnicy płci, który przed dniem zarządzenia wyborów ukończył lat 24 oraz korzysta w pełni z praw cywilnych i obywatelskich.

(2) Prawo wybieralności ma każdy obywatel, mający prawo wybierania, jeżeli ukończył lat 30.

V. Senat.

Art. 46.

(1) Senat, jako druga Izba Ustawodawcza, rozpatruje budżet i projekty ustaw, uchwalone przez Sejm, oraz uczestniczy w wykonywaniu kontroli nad długami Państwa.

(2) Nadto Senat na równi z Sejmem, choć bez prawa początkowania,

bierze udział w rozstrzygnięciu następujących spraw:

- a) o wniosku żądającym ustąpienia Rządu lub Ministra;
- b) o ustawach, zwróconych Izbom Ustawodawczym przez Prezydenta Rzeczypospolitej do ponownego rozpatrzenia;
- c) o zmianie Konstytucji;
- d) o uchylaniu zarządzeń, wprowadzających stan wyjątkowy.

Art. 47.

(1) Senat składa się z senatorów, powołanych w 1/3 przez Prezydenta Rzeczypospolitej, a w 2/3 w drodze wyborów.

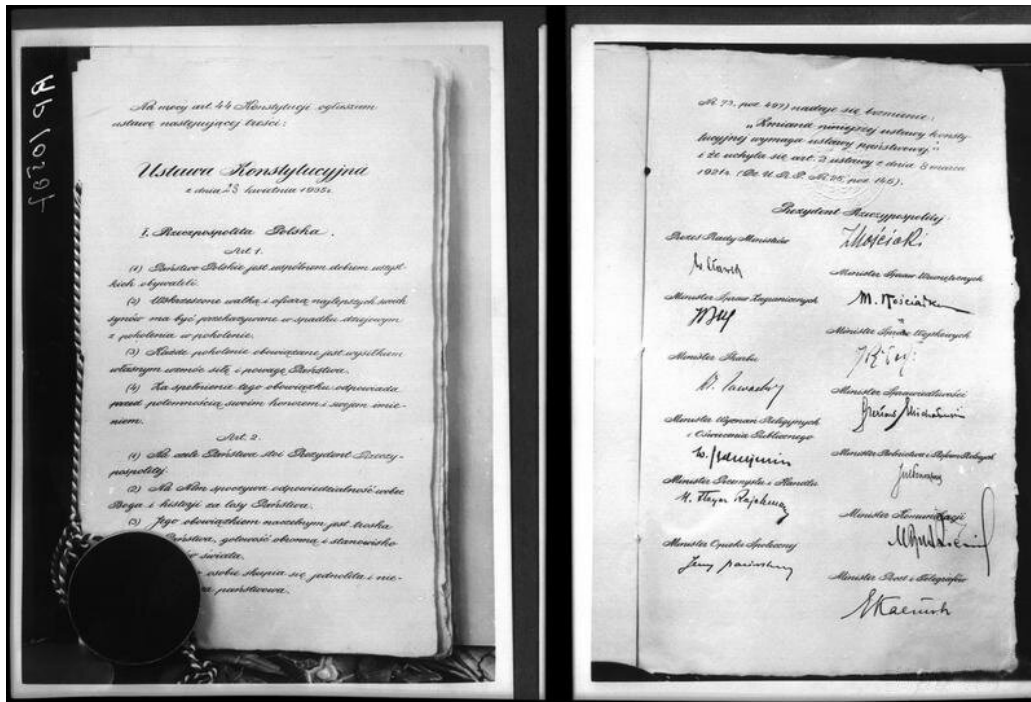
(2) Kadencja Senatu rozpoczyna się i kończy jednocześnie z kadencją Sejmu.

Źródło: *Konstytucja kwietniowa*, dostępny w internecie: <http://libr.sejm.gov.pl/tek01/txt/kpol/1935.html> [dostęp 11.05.2021].

Polecenie 7

Porównaj uprawnienia sejmu i senatu oraz sposób wyboru posłów i senatorów według Konstytucji kwietniowej z uprawnieniami i zasadami zapisanymi w Konstytucji marcowej. Po przeanalizowaniu uprawnień rządu powiedz, czy Rada Ministrów i premier zwiększyli swoje kompetencje, czy raczej zostały one zredukowane. Uzasadnij wypowiedź. Zob. temat *Walka o kształt polityczny II RP*.

Źródło: Learnetic S.A., licencja: CC BY 4.0.



Konstytucja kwietniowa z podpisem prezydenta i członków rządu

Źródło: Narodowe Archiwum Cyfrowe, domena publiczna.

Ordynacja wyborcza

W lipcu 1935 roku ukazała się nowa [ordynacja wyborcza](#). Partiom politycznym odebrano możliwość zgłaszania kandydatów i list wyborczych. Uprawnione do tego były tylko okręgowe komisje wyborcze składające się z przedstawicieli administracji, samorządu, zrzeszeń gospodarczych i związków zawodowych. Komisje te wystawiały po dwóch kandydatów na jedno miejsce [mandatowe](#). W każdym okręgu miała być tylko jedna lista, a wyborca miał decydować, na którego kandydata chce oddać głos. Jeśli na liście żaden kandydat nie został wskazany, do sejmu wchodziło dwóch pierwszych. Otrzymanie mandatu uzależnione było dodatkowo od uzyskania poparcia minimum 10 tys. wyborców. Zmniejszono liczbę posłów z 444 do 208, a senatorów z 111 do 96, wśród których Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej powoływał 32. Obywatele [pośrednio](#) wybierali pozostałych 64 senatorów.

Zamiast podsumowania

Polecenie 8

Wyjaśnij, jakie znaczenie dla obozu sanacji miała Konstytucja kwietniowa. Czy była to 'tylko ustawa zasadnicza'?

Źródło: Learnetic S.A., licencja: CC BY 4.0.

” Czesław Brzoza

Polska w czasach niepodległości i drugiej wojny światowej 1918-1945

Nowa ustawa była produktem swoich czasów, w których zwyciężały lub dominowały prądy totalitarne – komunizm i faszyzm. Na tym tle przemiany ustrojowe w Polsce nie wyglądały najgorzej. Budowano silną władzę wykonawczą, ale zasadniczo bez odbierania podstawowych praw opozycji. Utrzymano w dalszym ciągu parlament, chociaż ograniczono jego kompetencje. Zachowano swobody obywatelskie i pluralizm polityczny.

Źródło: Czesław Brzoza, *Polska w czasach niepodległości i drugiej wojny światowej 1918-1945*, Kraków 2001.

” Andrzej Albert

Najnowsza historia Polski

Nowa konstytucja Rzeczypospolitej zakończyła – stwierdza historyk – proces przebudowy ustroju państwa z demokratyczno-parlamentarnego na autorytarny. Utrwaliła ona system rządów wprowadzony przez Piłsudskiego po zamachu majowym w toku walki z Sejmem i opozycją. Idea nadrzędnej roli państwa, silnej władzy wykonawczej czy ocena obywateli według 'wartości wysiłku i zasług' na rzecz 'dobra powszechnego' upodabniały konstytucję kwietniową do zasad ustrojowych panujących we Włoszech, Portugalii, krajach nadbałtyckich czy

bałkańskich. Ocena tej konstytucji musi więc uwzględniać ogólne tendencje polityczne zachodzące w większości krajów europejskich.

Źródło: Andrzej Albert, *Najnowsza historia Polski*, Londyn 1980.

Polecenie 9

Wyobraź sobie, że jesteś posłem opozycjonistą lub posłem BBWR. Przygotuj wystąpienie pt. *Ocena Konstytucji kwietniowej*, które wygłosisz podczas debaty. Wykorzystaj powyższe teksty historyków.

Źródło: Learnetic S.A., licencja: CC BY 4.0.

Co potrafię?

Potrafię zdefiniować pojęcie 'nowela sierpniowa'.

Co wiem?

Znam okoliczności uchwalenia Konstytucji kwietniowej.

Co rozumiem?

Rozumiem, dlaczego uważano, że Konstytucja kwietniowa nie była w pełni demokratycznym aktem.